

AUTOREFERAT

**przedstawiający osiągnięcia naukowe, osiągnięcia w zakresie
opieki naukowej i kształcenia młodej kadry oraz działalności
popularyzującej naukę**

dr hab. Nelly Daszkiewicz

Spis treści

Spis treści.....	2
1. Wykształcenie i informacje o dotychczasowym zatrudnieniu.....	3
2. Osiągnięcia naukowe.....	4
2.1. Ogólna charakterystyka dorobku naukowego.....	4
2.2. Zestawienie dorobku naukowego.....	11
3. Projekty badawcze.....	12
4. Informacja o najważniejszym osiągnięciu naukowym (Dz U 2014, poz.1383)..	14
5. Osiągnięcia w zakresie opieki naukowej i kształcenia młodej kadry.....	26
5.1. Promotor w przewodach doktorskich zakończonych nadaniem stopnia doktora.....	26
5.2. Recenzent w przewodach doktorskich.....	26
5.3. Udział w postępowaniach habilitacyjnych.....	27
5.4. Recenzent wydawniczy monografii w przewodzie o nadanie tytułu profesora.....	27
5.5. Przeprowadzone lub prowadzone wykłady i seminaria naukowe.....	28
6. Recenzent wydawniczy monografii, podręczników i zeszytów naukowych...29.	29
6.1. Recenzje artykułów w czasopismach i zeszytach naukowych.....	29
6.2. Recenzent wydawniczy monografii.....	29
Bibliografia.....	30

1. Wykształcenie i informacje o dotychczasowym zatrudnieniu

Urodziłam się 23 stycznia 1968 roku w Gdyni. W latach 1982-1986 uczęszczałam do III Liceum Ogólnokształcącego w Gdyni do klasy o profilu matematyczno-fizycznym z wykładowym językiem angielskim.

Po ukończeniu liceum rozpoczęłam studia na Wydziale Ekonomiki Produkcji (obecnie Wydział Zarządzania) Uniwersytetu Gdańskiego, który ukończyłam z wyróżnieniem w 1991 roku.

W roku 1992 roku rozpoczęłam pracę w Instytucie Nauk Ekonomicznych i Humanistycznych Politechniki Gdańskiej na stanowisku asystenta. Po utworzeniu Wydziału Zarządzania i Ekonomii (1993) kontynuowałam pracę na stanowisku asystenta.

Stopień **doktora nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii** uzyskałam 12 czerwca 1996 roku uchwałą Rady Wydziału Zarządzania i Ekonomii PG na podstawie przedstawionej rozprawy doktorskiej pt. *Małe i średnie przedsiębiorstwa w przemyśle Polski – bariery rozwoju i możliwości ich przelamywania*, którą napisałam pod kierunkiem prof. dr hab. Piotra Dominiaka, prof. zw. PG.

W latach 1996-2004 pracowałam na Wydziale Zarządzania i Ekonomii PG na stanowisku adiunkta.

29 kwietnia 2004 roku uzyskałam stopień naukowy **doktora habilitowanego nauk ekonomicznych w zakresie ekonomii** nadany uchwałą Rady Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego, na podstawie oceny ogólnego dorobku naukowego i przedstawionej rozprawy habilitacyjnej pt. *Internacjonalizacja małych i średnich przedsiębiorstw we współczesnej gospodarce*.

Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego byłam zatrudniona na Wydziale Zarządzania i Ekonomii PG na stanowisku adiunkta, a następnie od lipca 2006 do chwili obecnej na stanowisku profesora nadzwyczajnego. Przebieg pracy zawodowej na Wydziale Zarządzania i Ekonomii PG przedstawiłam w tabeli 1. Pełnione na Politechnice Gdańskiej funkcje pokazuje tabela 2.

Tabela 1: Przebieg pracy zawodowej na Wydziale Zarządzania i Ekonomii PG

Zajmowane stanowisko	Okres pracy
Asystent	1992 – 1996
Adiunkt	1996-2004
Adiunkt z habilitacją	2004-2006
Profesor nadzwyczajny	lipca 2006 – czerwiec 2016
Adiunkt z habilitacją	Lipiec 2016 – styczeń 2017
Profesor nadzwyczajny	Od 01. lutego 2017

Tabela 2: Funkcje na Politechnice Gdańskiej

Funkcja	Lata
Członek Senackiej Komisji ds. Komercjalizacji Wyników Badań Naukowych	2006-2010
P.O. Kierownika Katedry Nauk Ekonomicznych	2006-2007
Członek Komisji ds. Stypendiów Doktoranckich i Projakościowych	od 2012
Członek Komisji Dyscyplinarnej dla Studentów i Doktorantów	od 2012

Dodatkowo, w latach 2004-2006 pracowałam w Wyższej Szkole Zarządzania w Kwidzynie, w latach 2006-2010 w Olsztyńskiej Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Olsztynie, a od roku 2012 pracuję w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Elblągu na stanowisku profesora nadzwyczajnego.

2. Osiągnięcia naukowe

2.1. Ogólna charakterystyka dorobku naukowego

Kierunki prowadzonych przeze mnie badań, a w ślad za nimi mój dorobek publikacyjny rozwijał się w trzech powiązanych obszarach tematycznych:

- 1) Internacjonalizacja przedsiębiorstw.**
- 2) Małe i średnie przedsiębiorstwa.**
- 3) Konkurencyjność przedsiębiorstw.**

Internacjonalizacja przedsiębiorstw – badania i publikacje dotyczące internacjonalizacji przedsiębiorstw zdecydowanie dominują w moim dorobku po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego.

Początki moich zainteresowań zagadnieniami umiędzynarodowienia przedsiębiorstw wiążą się z przygotowaniem Polski do akcesji do Unii Europejskiej. Ponieważ moja rozprawa doktorska (1996) dotyczyła barier rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw przemysłowych w Polsce, które istniały wkrótce po transformacji systemowej, perspektywa dołączenia przedsiębiorstw do Jednolitego Rynku Europejskiego (JRE) rodziła wówczas wiele pytań i jednocześnie wyznaczała nowe, dalsze kierunki badań.

Możliwość szybkiego (po doktoracie) rozpoczęcia badań nad internacjonalizacją przedsiębiorstw umożliwiło mi uzyskanie (wraz z prof. dr hab. Piotrem Dominiakiem, prof. zw. PG oraz dr hab. Julią Wasilczuk, prof. nadzw. PG) projektu badawczego Phare ACE P-97-8178R (*The Adjustment Process of SME in Poland and Czech Republic to the Single European Market*). Wyniki badań przeprowadzonych w ramach projektu opublikowałam m.in. w swojej rozprawie habilitacyjnej. Przeprowadzone wówczas badania należały do pionierskich w Polsce, a uzyskane wyniki dowiodły, że badania internacjonalizacji przedsiębiorstw wymagają kontynuacji. Co więcej, wraz ze zmianami zachodzącymi w gospodarkach, rozwojem polskich przedsiębiorstw oraz ich ciągłym dostosowywaniem się do warunków rynku wewnętrznego UE zmieniały się również problemy badawcze, które wyznaczały kierunki dalszych badań.

Natomiast ponad dekadę temu nastąpiła na świecie, a wkrótce potem również w Polsce, eksplozja badań dotyczących różnych aspektów umiędzynarodowienia przedsiębiorstw.

W całym okresie po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego starałam się podążać za nowymi, ciągle pojawiającymi się problemami badawczymi. Dlatego też w tym czasie

uczestniczyłam (i nadal uczestniczę) w sześciu projektach badawczych (punkt 3), w ramach których podejmowałam badania dotyczące umiędzynarodowienia przedsiębiorstw.

Najistotniejszymi publikacjami dotyczącymi różnych aspektów internacjonalizacji przedsiębiorstw w latach 2005-2016 są:

Monografie autorskie:

Daszkiewicz, N., Wach, K. (2013). *Małe i średnie przedsiębiorstwa na rynkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.

Daszkiewicz, N., Wach, K. (2012). *Internationalization of SME's: context, models and implementation*, Gdańsk: Gdańsk University of Technology Publishers.

Monografie pod redakcją naukową:

Daszkiewicz, N., Wach, K. (red.) (2014). *Business Environment and Its Internationalisation: Knowledge-Based and Entrepreneurial Approach*. Gdańsk: Gdańsk University of Technology Publishers.

Dominiak, P. Wasilczuk, J., **Daszkiewicz, N.** (red.) (2005). *Małe i średnie przedsiębiorstwa w obliczu internacjonalizacji i integracji gospodarek europejskich. Przykłady Włoch, Francji, Polski i Czech*, Scientific Publishing Group, Gdańsk.

Publikacje w czasopismach:

Daszkiewicz, N. (2016). *Internacjonalizacja działalności badawczo-rozwojowej (B+R) przedsiębiorstw high-tech. Wyniki badań empirycznych*, Przedsiębiorczość i Zarządzanie, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź-Warszawa, tom XVII, zeszyt 10, s. 133-145.

Daszkiewicz, N., Suchkova, I. (2016). *Internacjonalizacja przedsiębiorstw poprzez sieci na obszarze Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej. Wyniki badań z Kazachstanu*, Przedsiębiorczość i Zarządzanie, Wydawnictwo Społecznej Akademii Nauk, Łódź-Warszawa, tom XVII, zeszyt 10, s. 203 -214.

Daszkiewicz, N. (2016). *Terytorialny zakres internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw: wyniki ankietyzacji*, Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego, tom 30, nr 1, s. 21-29.

Daszkiewicz, N. (2016). *Determinanty tempa internacjonalizacji przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem born globals*, Studia Ekonomiczne , Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach (271), s. 6-17..

Daszkiewicz, N. (2015). *Internacjonalizacja przedsiębiorstw z branż high-tech*, Problemy Zarządzania, tom 13, nr 1(51), s. 68-81.

Daszkiewicz, N., Olczyk, M. (2015). *Determinants of the Internationalization of Family Firms - a Structural Equation Modeling Analysis*, Przedsiębiorczość i Zarządzanie, tom. 15, nr. 7, cz. II, s. 11-30.

- Daszkiewicz, N. (2015). *Internationalization of Born Globals from Theoretical Perspective*, Problemy Zarządzania., tom. 13, nr. 1(51), s. 70-81.
- Daszkiewicz, N. (2014). *Internacjonalizacja polskich przedsiębiorstw rodzinnych z perspektywy przedsiębiorczości międzynarodowej*, Przedsiębiorczość i Zarządzanie, tom 15, nr 7,cz. I, s. 243-252.
- Daszkiewicz, N., Wach, K. (2014). *Motives for Going International and Entry Modes of Family Firms in Poland*, Journal of Intercultural Management, tom 6, nr. 2, s. 5-18.
- Daszkiewicz, N. (2014). *Europeizacja działalności gospodarczej w warunkach jednolitego rynku europejskiego*, Horyzonty Polityki, tom 5, nr 10, s. 151-167.
- Daszkiewicz, N. (2008). *Internacjonalizacja innowacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw*, Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa, s. 25-30.
- Daszkiewicz, N. (2007). *Strategie internacjonalizacji małych i średnich przedsiębiorstw w teorii i w świetle wybranych badań empirycznych*, Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa, 2007, s.34-38.
- Daszkiewicz, N. (2006). *Internacjonalizacja małych i średnich przedsiębiorstw w Unii Europejskiej*, Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa, s. 21-24.

Współautorskie publikacje naukowe i udział w opracowaniach zbiorowych:

- Daszkiewicz, N. (2014). *Przedsiębiorczość międzynarodowa jako nowy obszar badań w teorii internacjonalizacji*, w: Nowe Procesy w Gospodarce Światowej: Wnioski dla Polski. red. Adam Budnikowski, Anđelika Kuźnar, Oficyna Wydawnicza Szkoła Główna Handlowa w Warszawie, Warszawa, s. 207-220.
- Daszkiewicz, N. (2014). *Firm-Level Internationalisation from the Theoretical Perspective: Knowledge-based Approach*, w: Firm- Level Internationalisation and Its Business Environment. Knowledge-based and Entrepreneurial Approach, red.: Nelly Daszkiewicz, Krzysztof Wach, Gdańsk University of Technology Publishing House, Gdańsk, s. 9-18.
- Daszkiewicz, N. (2014). *Internationalisation of Firms through Networks- Empirical Evidence from Poland*, w: International Entrepreneurship and Corporate Growth in Visegrad Countries, red.: Andrea S. Gubik, Krzysztof Wach Miscolc: University of Miscolc, 2014, s.57-68.
- Daszkiewicz, N., Wach, K. (2014). *Patterns of Business Internationalisation in Poland: Empirical Results from the V4 Survey*, w: Duréndez, A., Wach, K. red.: Patterns of Business Internationalisation in Visegrad Countries – In Search for Regional Specifics. Cartagena: Universidad Politécnica de Cartagena, s.85-102.
- Daszkiewicz, N. (2014). *Small and Medium-sized Enterprises in Visegrad Countries towards Internationalisation Challenges in the European Union*, w: Patterns of Business Internationalisation in Visegrad Countries - in Search for Regional Specifics, red.: Antonio Durendez & Krzysztof Wach Cartagena: Universidad Politécnica de Cartagena, s.179-192.
- Daszkiewicz, N. (2014). *Internationalization and Europeanization of Businesses in the Single European Markets*, w: International Business from the Central European

Perspective, red.: Blazevic Blazenka, Wach Krzysztof Zagreb: University of Zagreb Publishing Service, s.15-24.

Daszkiewicz, N. (2008). *Internacjonalizacja małych i średnich przedsiębiorstw na Pomorzu w świetle badań empirycznych*, Przedsiębiorstwo wobec wyzwań globalnych: praca zbiorowa. T. 3/ red.: Andrzej Herman, Krystyna Poznańska, Warszawa: Szkoła Główna Handlowa, Oficyna Wydawnicza, s.11-21.

Daszkiewicz, N. (2008). *Innowacyjność i kooperacja jako czynniki internacjonalizacji małych i średnich przedsiębiorstw// Przedsiębiorczość innowacyjność foresight : aspekty ekonomiczne, społeczne i ekologiczne : monografia*. T. 1, red. Leszek Woźniak Politechnika Rzeszowska. Rzeszów: Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, 2008, s.277-285.

Małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP) (rozwój MSP, bariery rozwoju, innowacyjność, kooperacja) – jak już wspomniałam (punkt 1), pracę naukową rozpocząłam od badań przedsiębiorstw należących do sektora MSP. Już w 1992 roku uczestniczyłam w projekcie badawczym *Małe i średnie przedsiębiorstwa i rola przemysłu prywatnego w Polsce i na Węgrzech; przykład przemysłu konsumpcyjnego*, (Phare:ACE ERB4012PL910361, 1993) (punkt 3). Koordynatorem projektu był Prof. Giuseppe Cannullo z Uniwersytetu Ekonomicznego w Anconie (Włochy). Wówczas, tj. na początku procesu transformacji problem ten był w Polsce nowy. Efektem badań była moja rozprawa doktorska pt. *Małe i średnie przedsiębiorstwa w przemyśle Polski – bariery rozwoju i możliwości ich przełamania*. Doświadczenie zdobyte na progu pracy naukowej pozwoliły mi na podejmowanie w kolejnych latach badań dotyczących różnych aspektów funkcjonowania przedsiębiorstw, przede wszystkim małych i średnich.

W 2006 roku zostałam zaproszona do udziału w projekcie badawczym *Wpływ tkanki przedsiębiorczości na rozwój gospodarczy - ujęcie regionalne (2006-2008)* (H02C 04630), kierowanym przez prof. dr hab. Marka Rekowskiego z Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu (punkt 3).

Doświadczenie badawcze zdobywałam również w latach 2006-2013, jako członek zespołu badawczego Pomorskiego Obserwatorium Gospodarczego (POG I, POG II, POG III, POG IV), który wyróżniał się unikatową metodyką, pozwalającą na powrót do tej samej grupy przedsiębiorstw. Pozwoliło to na porównania zmian zachodzących w działalności poszczególnych firm w różnych obszarach, m.in. eksporcie, innowacjach, zatrudnieniu, finansowaniu działalności czy postrzeganiu sytuacji gospodarczej. Warto dodać, iż w badaniu POG brało udział ponad dwa tysiące przedsiębiorstw z sektora MSP, a badania przeprowadzaliśmy czterokrotnie.

W latach 2008-2010 brałam udział (we wszystkich fazach projektu, również przy opracowywaniu koncepcji) w projekcie *Euro 2012. Szanse i zagrożenia*. Koncepcja projektu pojawiła się w związku z organizacją w Polsce Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej *Euro 2012*. W projekcie kierowałam zespołem badawczym, a badania dotyczyły skutków organizacji *Euro 2012* dla małych i średnich przedsiębiorstw.

Do najważniejszych publikacji dotyczących funkcjonowania MSP zaliczam:

Monografie pod redakcją naukową:

Daszkiewicz, N. (2007) (red.). *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Szanse i zagrożenia rozwoju*, CeDeWu, Warszawa.

Daszkiewicz, N., Wasilczuk, J. (2010) (red.), *Czy mała firma na Pomorzu może zyskać?*, Wydział Zarządzania i Ekonomii, Politechnika Gdańska.

Publikacje w czasopismach:

Daszkiewicz, N. (2014). *Education as a Stimulating Factor for Entrepreneurship Development*, Horyzonty Wychowania, tom 13., nr 26, s.165-177 .

Daszkiewicz, N. (2009). *Bariery rozwoju MSP w świetle badań*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług nr 34, s. 273-281

Daszkiewicz, N. (2007). *Europejski sektor MSP wobec wyzwań globalizacji*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, s. 70-77.

Współautorskie publikacje naukowe i udział w opracowaniach zbiorowych:

Daszkiewicz, N. (2010). *Badanie MSP, w: EURO 2012. Czy mała firma na Pomorzu może zyskać?*, w: Daszkiewicz, N., Wasilczuk, J. (2010) (red.), *Czy mała firma na Pomorzu może zyskać?*, Wydział Zarządzania i Ekonomii, Politechnika Gdańska, s. 96-112

Daszkiewicz, N., Geniusz-Stepnowska, B. (2010). *Potencjalne korzyści wynikające z organizacji EURO 2012 dla regionu Pomorskiego*, EURO 2012. Czy mała firma na Pomorzu może zyskać?, red.: Nelly Daszkiewicz , Julita Wasilczuk. Gdańsk: Wydział Zarządzania i Ekonomii, Politechnika Gdańska, s.59-77

Daszkiewicz, N. (2008). *Innowacyjność i kooperacja jako czynniki internacjonalizacji małych i średnich przedsiębiorstw// Przedsiębiorczość innowacyjność foresight : aspekty ekonomiczne, społeczne i ekologiczne : monografia. T. 1, red. Leszek Woźniak Politechnika Rzeszowska. Rzeszów: Oficyna Wydawnicza Politechniki Rzeszowskiej, 2008, s.277-285.*

Daszkiewicz N.(2008). *Cooperation among enterprises from Pomorze and Wielkopolska region// Entrepreneurial tissue and regional economy : case studies of selected Polish*

and Spanish regions/ red.: Marek Rekowski Poznań University of Economics. Poznań: The Poznan University of Economics Publishing House, 2008, s. 170-184.

Publikacje będące efektem badań w ramach Pomorskiego Obserwatorium Gospodarczego:

Dominiak, P., Wasilczuk, J., Zięba, K., **Daszkiewicz N.**, Sobiechowska- Ziegert A. (2013). *SME in Pomerania in Worsened Economic Conditions*, Gdańsk: Pomerania Development Agency.

Dominiak, P., Wasilczuk, J., **Daszkiewicz, N.**, Zięba, K., Sobiechowska- Ziegert, A. (2010). *Small and Medium Enterprises - Sector in Pomerania in worsened economic conditions*. - Research report on SME within Pomerania Economic Observatory III. Szczecin: Agencja Rozwoju Pomorza.

Dominiak, P., Wasilczuk, J., **Daszkiewicz, N.**, Zięba, K., Świetlik, K. (2008). *Dynamics of the SME sector in Pomerania Region*, Research report on SME within Pomerania Economic Observatory II. Agencja Rozwoju Pomorza.

Ćwikliński, H., Jurkiewicz, T., Kempa, J., Dominiak, P., Wasilczuk, J., **Daszkiewicz, N.**, Zięba, K., Świetlik, K. (2007). *Competitiveness of the small and medium sized enterprises*, Research report on SME within Pomerania Economic Observatory I. Agencja Rozwoju Pomorza.

Konkurencyjność przedsiębiorstw – początkowo, podjęcie problematyki konkurencyjności przedsiębiorstw związane było z prowadzonymi przeze mnie zajęciami dydaktycznymi oraz współpracą z pracownikami naukowymi Katedry Nauk Ekonomicznych WZiE PG, w której jestem zatrudniona. Efektem tej współpracy była wspólna monografia pięciu autorów pod moją redakcją pt. *Konkurencyjność : poziom makro, mezo i mikro*, obejmująca różne aspekty konkurencyjności.

W latach 2006-2007 zostałam zaproszona do udziału w projekcie badawczym *Kształtowanie konkurencyjności MSP na rynku Wspólnoty Europejskiej* (nr 1 H02D 03428) (punkt 3) kierowanym przez prof. dr hab. Jacka Rybickiego z Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego.

Badaniu konkurencyjności przedsiębiorstw poświęcony był również pierwszy raport Pomorskiego Obserwatorium Gospodarczego (POG I) *Competitiveness of the small and medium sized enterprises*.

Zagadnieniom konkurencyjności przedsiębiorstw poświęcone są następujące publikacje:

Monografia pod redakcją naukową:

Daszkiewicz, N. (2008).(red.) *Konkurencyjność : poziom makro, mezo i mikro*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

Współautorskie publikacje naukowe i udział w opracowaniach zbiorowych:

Daszkiewicz, N. (2013). *Konkurencyjność małych i średnich przedsiębiorstw na rynkach międzynarodowych*, w: Daszkiewicz, N., Wach, K. (2013). *Małe i średnie przedsiębiorstwa na rynkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.

Daszkiewicz, N., Olczyk, M. (2014). *Competitiveness of the Countries - Paths for Competitiveness Growth*, w: *International Competitiveness in Visegrad Countries: Macro and Micro Perspectives*, red.: Doris Kiendl-Wender & Krzysztof Wach Gratz: FH Joanneum University of Applied Sciences, s.33-52.

Daszkiewicz, N., Olczyk, M. (2008). *Konkurencyjność podmiotów-ujęcie teoretyczne*, w: *Konkurencyjność : poziom makro, mezo i mikro*, red. Nelly Daszkiewicz, PWN, Warszawa.

Daszkiewicz, N. (2008). *Konkurencyjność MSP w procesie internacjonalizacji*, w: *Konkurencyjność : poziom makro, mezo i mikro*, red. Nelly Daszkiewicz, PWN, Warszawa.

Daszkiewicz, N. (2007). *Internacjonalizacja małych i średnich przedsiębiorstw a ich konkurencyjność*, w: *Kształtowanie konkurencyjności małych i średnich przedsiębiorstw na rynkach Unii Europejskiej*, Rybicki J. (red.), Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk, ss. 183-193.

Dominiak, P., Daszkiewicz, N. (2005). *Europejski sektor małych i średnich przedsiębiorstw wobec wyzwań globalizacji*, w: Piotr Dominiak (red.), *Małe i średnie przedsiębiorstwa wobec wyzwań współczesnej gospodarki*, SPG, Gdańsk, s. 3-19.

2.2. Zestawienie dorobku naukowego

Mój dorobek publikacyjny w całym okresie zatrudnienia obejmuje łącznie 93 pozycje, przy czym po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego 52 pozycji. Zestawienie dorobku publikacyjnego przedstawiłam w tabeli 3.

Tabela 3: Zestawienie dorobku naukowego i twórczego (w nawiasach prace współautorskie i redakcja)

Rodzaj publikacji	Okres	Przed doktoratem	Po doktoracie	Po habilitacji	Razem
			1993-1996	1997-2004	2005-2016

Monografie	-	4(3)	3(2)	7(5)
Redakcje monografii	-	-	5 (3)	5(3)
Rozdziały w monografii	2	3	25(12)	30(12)
Publikacje w czasopismach recenzowanych	2	15(2)	17(4)	34(6)
Publikacje nierecenzowane	4	10	-	14
Prace eksperckie	1	-	4	5
Łącznie	9	32	52	95

Cytowania

Łączna liczba cytowań moich publikacji naukowych w bazach Google Scholar, Publish or Perish i BazEkon przedstawia tabela 4.

Tabela 4: Cytowania i h-index na dzień 05.06.2016

Źródło	Cytowania	Indeks Hirscha
Google Scholar	478	12
Publish or Perish	357	10
BazEkon	170	4

3. Projekty badawcze:

W latach 2006 – 2016 uczestniczyłam w 10 projektach badawczych.

W latach 2006-2007 byłam wykonawcą projekcie Komitetu Badań Naukowych, *Kształtowanie konkurencyjności MSP na rynku Wspólnoty Europejskiej* (nr 1 H02D 03428) kierowanym przez prof. dr hab. Jacka Rybickiego, Uniwersytet Gdański. Efektem uczestnictwa w projekcie są 2 rozdziały w opracowaniach zbiorowych (poz. I.3.22 i I.3.23, załącznik 1).

W latach 2006 -2008 byłam wykonawcą w projekcie MEiN, *Wpływ tkanki przedsiębiorczości na rozwój gospodarczy - ujęcie regionalne* (H02C 04630), kierowanym przez prof. dr hab. Marka Rekowskiego z Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu. Partnerem w projekcie był również Wydział Ekonomii Uniwersytetu w Seville. Efektem projektu jest rozdział w monografii (p. I.3.16, załącznik 1). W projekcie tym byłam odpowiedzialna za przeprowadzenie badań MSP w regionie pomorskim.

W latach 2006-2013 byłam członkiem zespołu badawczego Pomorskiego Obserwatorium Gospodarczego (POG I, POG II, POG III, POG IV). Projekt był realizowany we współpracy z Agencją Rozwoju Pomorza, a kierownikiem projektu był prof. dr hab. Piotr Dominiak. Projekt wyróżniał się unikatową metodyką. W badaniu brało udział ponad dwa tysiące przedsiębiorstw z sektora MSP, które badaliśmy czterokrotnie. Wyniki badań w ramach POG były publikowane w kolejnych raportach (poz.III.1.01, III.1.02., 3.1.03, załącznik 1).

W latach 2008-2010 brałam udział w projekcie *Euro 2012. Szanse i zagrożenia*. Kierownikiem projektu była dr hab. Julita Wasilczuk, prof. nadzw. PG. W projekcie brały udział trzy grupy badawcze badające różne aspekty związane z Mistrzostwami Europy w Piłce Nożnej Euro2012. W projekcie pełniłam funkcję kierownika grupy badawczej. Efektem realizacji projektu jest monografia (I.4.01), 2 rozdziały w monografii (poz. I.3.09, I.3.10, załącznik 1) oraz artykuł (poz. I.1.10 załącznik 1).

W latach 2013- 2014 byłam koordynatorem regionalnym w projekcie VISEGRAD *Patterns of business internationalization in visegrad countries – in search for regional specifics* (IVF RESEARCH PROJECT (STANDARD GRANT NO. 21310034). Kierownikiem projektu był dr hab. Krzysztof Wach, prof. nadzw. UEK w Krakowie. W projekcie uczestniczyło łącznie pięciu partnerów w ramach konsorcjum, w tym trzy zagraniczne:

- 1. Slovak University of Agriculture in Nitra**
Faculty of Economics and Management
- 2. University of Economics in Prague**
Faculty of International Relations
- 3. University of Miskolc (Hungary)**
Faculty of Economics

Szczegółowe informacje na temat projektu są dostępne na stronie <http://www.visegrad.uek.krakow.pl/>

Efektem projektu było sześć monografii, w tym pod moją redakcją (razem z dr hab. K. Wachem, prof. UEK w Krakowie) – poz. 1.4.05, a także poz. 1.3.01 – 1.3.07 (załącznik 1).

Obecnie (sierpień 2013- lipiec 2016) w końcowej fazie realizacji jest projekt pt. NCN OPUS 4, *Zachowania polskich przedsiębiorstw w procesie internacjonalizacji w świetle szkoły przedsiębiorczości międzynarodowej* (2012/07/B/HS4/00701) kierowany przez dr hab. Krzysztofa Wacha, prof. nadzw. UEK w Krakowie. W projekcie jestem głównym wykonawcą.

Dotychczas, w ramach projektu opublikowałam 4 artykuły (poz. 1.1.01., I.1.02., I.1.07., I.1.08 załącznik 1). Ponadto, pracuję obecnie nad kolejnym artykułem oraz dwiema monografiami we współautorstwie (w j. polskim i j. angielskim).

Obecnie kieruję projektem NCN - **OPUS 6**, *Wzorce internacjonalizacji małych i średnich przedsiębiorstw działających w branżach high-tech* (2013/11/b/hs4/02135), 15.07.2014. Wskazana monografia jest efektem pierwszego etapu badań prowadzonych w ramach tego projektu. Ponadto, dotychczasowym efektem projektu są dwa artykuły (poz. I.1.03. i I.1.05. załącznik 1).

4. Informacja o najważniejszym osiągnięciu naukowym (Dz U 2014, poz. 1383).

Jako najważniejsze osiągnięcie naukowe wskazuję monografię autorską pt:

***Internacjonalizacja przedsiębiorstw działających w branżach high-tech* wydaną przez Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2016.**

Wzrost zainteresowania przedsiębiorstwami działającymi w branżach *high-tech* wśród przedstawicieli różnych dziedzin naukowych trwa od kilku dekad. Również w ekonomii oraz w naukach o zarządzaniu obserwujemy ciągły wzrost liczby publikacji poświęconych przedsiębiorstwom wysokotechnologicznym.

Z analizy światowej literatury przedmiotu wynika, że przedsiębiorstwa *high-tech* przyczyniają się do wzrostu gospodarczego, przyspieszenia tempa innowacji oraz podnoszenia poziomu konkurencyjności kraju czy regionu.

Natomiast do kluczowych cech przedsiębiorstw *high-tech* należą relatywnie wyższy poziom nakładów na badania i rozwój (B+R) oraz wyższa innowacyjność w porównaniu do tradycyjnych firm, a także wyższa skłonność do internacjonalizacji działalności.

Przedsiębiorstwa *high-tech*, częściej niż te z branż tradycyjnych rozpoczynają proces umiędzynarodowienia już od momentu założenia lub wkrótce nim, a ponadto na ogół przebiega on szybciej. Jest tak właśnie z uwagi na posiadanie przez nie nowoczesnych technologii i produktów o krótkim cyklu życia. Ponadto, przedsiębiorstwa *high-tech* chętniej niż pozostałe wykorzystują bardziej zaawansowane strategie i instrumenty umiędzynarodowienia.

Niestety, wyniki wielu badań zgodnie pokazują, iż mimo dynamicznego rozwoju polskiej gospodarki od roku 1989 oraz rosnącego zaangażowania polskich przedsiębiorstw w działalność międzynarodową, to poziom ich umiędzynarodowienia, mierzony na przykład udziałem eksportu w sprzedaży, nadal pozostaje niski w porównaniu do przedsiębiorstw z innych krajów Unii Europejskiej. Niekorzystnie wypada również porównanie innowacyjności polskich przedsiębiorstw do przedsiębiorstw zagranicznych.

Jednak analiza światowego piśmiennictwa naukowego oraz wyniki prowadzonych wcześniej badań własnych z zakresu internacjonalizacji przedsiębiorstw pozwoliły mi przypuszczać, że również polskie przedsiębiorstwa z tej grupy są bardziej umiędzynarodowione niż firmy tradycyjne, a także że proces ich internacjonalizacji może przebiegać inaczej.

Dlatego też uznałam, że warto przeprowadzić badania internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw działających w branżach *high-tech*. Jednocześnie, w czasie kiedy opracowywałam koncepcję badań, nie dotarłam do żadnych wcześniejszych kompleksowych badań w tym obszarze w Polsce.

Studia literaturowe doprowadziły mnie do wyników licznych badań zagranicznych, prowadzonych przede wszystkim w krajach należących do tzw. „starej” Unii Europejskiej (UE-15). Jednak wyniki tych badań nie pozwalały na rozszerzenie wniosków na polskie przedsiębiorstwa *high-tech*. Gospodarka polska jest bowiem gospodarką transformowaną, a polskie firmy mają swobodny dostęp Jednolitego Rynku Europejskiego (JRE) dopiero od 2004 roku. Dodatkowo, w Polsce funkcjonuje mniej innowacyjnych przedsiębiorstw, a współpraca polskich przedsiębiorstw w ramach sieci jest słabiej rozwinięta w porównaniu do wielu państw "starej" UE.

Dlatego też podjęłam badania w ramach projektu badawczego *Wzorce internacjonalizacji małych i średnich przedsiębiorstw działających w branżach high-tech* finansowanego przez

Narodowe Centrum Nauki¹. Wyniki badań przedstawione zostały we wskazanej monografii jako efekt pierwszego etapu realizowanego projektu.

Monografia składa się z pięciu rozdziałów.

Rozdział pierwszy stanowi wprowadzenie do monografii. Dokonałam w nim przeglądu podstawowych pojęć, w szczególności terminologii związanej z wysokimi technologiami, branżami wysokich technologii oraz przedsiębiorstwami *high-tech*. Pomimo iż próby usystematyzowania zaawansowanej technologii są podejmowane od kilku dekad, w literaturze przedmiotu nie znajdziemy jednej definicji branży czy przedsiębiorstwa *high-tech* (OECD, 1995; Skala, 2014).

Obecnie wykorzystywana terminologia i najważniejsze kryteria dotyczące zaawansowanej technologii zostały opracowane przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) i Eurostat. Najogólniej, do wysokich technologii zalicza się te branże i produkty, które w porównaniu z pozostałymi branżami i produktami mają wyższy udział wydatków na badania i rozwój w wartości finalnej (Wojnicka, 2006).

Następnie wyjaśniam specyfikę przedsiębiorstw *high-tech*. Przede wszystkim są to firmy oparte na wiedzy i uczące się. W najnowszej literaturze przedmiotu, oprócz wysokiego poziomu nakładów na B+R, przedsiębiorstwom wysokich technologii przypisywane są też takie cechy jak 1) wysoki poziom innowacyjności i szybki proces dyfuzji innowacji, 2) krótki cykl życia produktu i procesu, 3) wykorzystywanie kompleksowej technologii produkcji, 4) wysoka dynamika wzrostu, 5) tworzenie miejsc pracy dla pracowników o wysokich kwalifikacjach (głównie dla pracowników naukowo-badawczych), 6) wysokie ryzyko inwestycyjne związane z długim okresem B+R i szybkim „starzeniem się” inwestycji, 7) wysokie nakłady kapitałowe i związane z tym problemy finansowania (przez co duże znaczenie w odgrywa kapitał wysokiego ryzyka (*venture capital*), 8) podejmowanie strategicznej współpracy z innymi przedsiębiorstwami wysokotechnologicznymi i instytucjami badawczymi, 9) jednorodny popyt na produkty, co powoduje, strategie przedsiębiorstw *high-tech* mogą być wysoce zestandaryzowane, co często oznacza działalność na rozproszonych geograficznie niszowych rynkach, 10) duża skłonność do

---

¹ Projekt badawczy OPUS 6, nr 2013/11/b/hs4/02135 finansowany przez Narodowe Centrum Nauki, 2014-2017.

internacjonalizacji działalności, 11) podnoszenie poziomu konkurencyjności kraju/regionu (Wojnicka, 2006; Ratajczak-Mrozek, 2011; Skala, 2014, s.112-113).

W rozdziale pierwszym opisałam również wpływ przedsiębiorstw *high-tech* na wzrost gospodarczy (Aghion, Howwit, 1999; Dominiak, 2005; Acs, Audretsch, Lehmann, 2013; *Observatory of European SMEs*, 2004). Zagadnienie to było wcześniej podejmowane w licznych publikacjach krajowych i zagranicznych, przede wszystkim opisano wpływ przedsiębiorstw *high-tech* na wzrost gospodarczy, czy przyspieszenie tempa innowacji, co w konsekwencji prowadzi do wzrostu poziomu międzynarodowej konkurencyjności gospodarek. W końcowej części rozdziału przedstawiałam kierunki badań prowadzonych nad przedsiębiorstwami *high-tech*.

W rozdziale drugim przedstawiałam teorie internacjonalizacji przedsiębiorstw. Opisałam ewolucję podejść teoretycznych do umiędzynarodowienia przedsiębiorstw, jakie zachodziły pod wpływem zmian w gospodarce światowej. Kolejno opisałam wczesne teorie internacjonalizacji, teorie etapowe internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz najnowsze, najbardziej zintegrowane i holistyczne podejścia. Z uwagi na fakt, że teorie internacjonalizacji przedsiębiorstw zostały już dokładnie i wszechstronnie opisane w literaturze przedmiotu, za równo zagranicznej jak i krajowej (np. Daszkiewicz, Wach, 2013, 2014; Wach, 2012; Gorynia, Jankowska, 2007; Witek-Hajduk, 2010) , przedstawiłam je w możliwie najbardziej syntetyczny sposób dokonując zestawień ogromnego, zgromadzonego dotychczas dorobku. Ponadto, starałam się też ukazać miejsce teorii związanych z internacjonalizacją przedsiębiorstw *high-tech* i innowacyjnych w analizowanym dorobku (Gorynia, 1988). W dalszej części rozdziału opisałam, strategie, motywy i sposoby pomiaru internacjonalizacji przedsiębiorstw.

W rozdziale trzecim przedstawiłam zagadnienia związane z wczesną i szybką internacjonalizacją przedsiębiorstw *high-tech*. Wyjaśniłam kwestie terminologiczne, gdyż w literaturze przedmiotu można znaleźć wiele określeń firm wczesnie i szybko umiędzynarodowionych (m.in. *born globals*, *international new ventures*, czy w odniesieniu do przedsiębiorstw, które rozpoczynają działalność w sektorze wysokich technologii - *high-technology start ups*) (np. Gabrielsson i in., 2006; Dulinić, 2011; Jarosiński, 2013; Przybylska, 2013). Przedstawiłam również ewolucję kierunków badań nad wczesną i szybką internacjonalizacją, wybrane modele internacjonalizacji *born globals*, zwłaszcza *high-techs*,

czynniki ich umiędzynarodowienia oraz dalsze kierunki badań (McDougall-Covin, Rose , 2014; Coviello, 2015; Zander, McDougall-Covin, Rose, 2015).

Przedsiębiorstwa wcześnie i szybko umiędzynarodowione to takie, które nie podążają tradycyjną (etapową) ścieżką internacjonalizacji, a których umiędzynarodowienie rozpoczyna się wkrótce po utworzeniu. Wielu autorów za pierwsze doniesienia o pojawieniu się przedsiębiorstw, które nie podążały tradycyjną ścieżką internacjonalizacji, a których umiędzynarodowienie rozpoczynało się wkrótce po utworzeniu, uważa badania australijskich przedsiębiorstw przeprowadzone przez M.W. Rennie (1993). Autorowi temu przypisywane jest również wprowadzenie terminu *born global*. Początkowo uważano, że zjawisko *born globals* dotyczyło przede wszystkim przedsiębiorstw działających w sektorach *high-tech* i powiązanych z *high-tech*. Później jednak, kolejne liczne badania prowadziły do odnajdywania *born globals* również wśród przedsiębiorstw działających w branżach tradycyjnych (*low-tech*). Nadal jednak to w branżach wysokotechnologicznych odnajdujemy więcej przedsiębiorstw *born globals* niż w branżach tradycyjnych.

W rozdziale czwartym opisałam związki pomiędzy innowacjami a internacjonalizacją przedsiębiorstw. Relacje te są szczególnie istotne, ponieważ przedsiębiorstwa wysokich technologii są przedsiębiorstwami innowacyjnymi. Na początku rozważań wyjaśniłam pojęcia z zakresu innowacji i innowacyjności, a także przedstawiłam wybrane innowacyjne modele internacjonalizacji. Opisałam też innowacyjne modele internacjonalizacji przedsiębiorstw. W dalszej części, na podstawie przeglądu literatury wyjaśniłam złożone zależności pomiędzy internacjonalizacją a innowacyjnością.

W literaturze przedmiotu poświęconej rodzajom zależności pomiędzy internacjonalizacją a innowacyjnością znajdziemy wiele dowodów potwierdzających współzależność tych zjawisk (Szymura-Tyc, 2015). Przy czym wyróżnić można tu dwa nurty badań, tj.

- 1) Związek między internacjonalizacją a innowacyjnością, w którym zakłada się wpływ innowacyjności na internacjonalizację przedsiębiorstwa. Podejście to opiera się na założeniu, że internacjonalizacja firmy jest skutkiem jej wcześniejszej działalności innowacyjnej tj. innowacyjność umożliwia firmie internacjonalizację (Cassiman, Martinez-Ros, 2010).
- 2) Związek pomiędzy innowacyjnością a internacjonalizacją, bazujący na odwrotnym założeniu, że to internacjonalizacja wpływa na innowacyjność przedsiębiorstw. Internacjonalizacja firmy zwiększa jej dostęp do nowej wiedzy oraz powoduje konieczność sprostania nowym wyzwaniom, co w konsekwencji prowadzi do wzrostu jej

innowacyjności. W tym przypadku innowacyjność jest więc skutkiem umiędzynarodowienia (Zahra, Ireland, Hitt, 2000).

W końcowej części rozdziału przedstawiłam zagadnienia związane z internacjonalizacją badań i rozwoju (B+R). W latach 80. i 90. XX wieku to przede wszystkim korporacje transnarodowe internacjonalizowały swoją działalność badawczo-rozwojową, a pionierami internacjonalizacji B+R były na ogół przedsiębiorstwa *high-tech* działające na małych rynkach, z niewielkimi zasobami B+R na rynku krajowym (Gassmann, von Zedwitz, M. 1999; Gerybadze, Reger, 1999, Poznańska, Kraj, 2015).

W ostatnim, piątym rozdziale przedstawiłam empiryczną analizę internacjonalizacji przedsiębiorstw działających w branżach *high-tech*.

Głównym celem badania była identyfikacja wzorców i mechanizmów internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw funkcjonujących w branżach *high-tech*. Dodatkowo wyznaczono pięć celów szczegółowych:

C1: Określenie i estymacja intensywności i poziomu internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw działających w branżach *high-tech*.

C2: Określenie wpływu tempa internacjonalizacji na intensywność internacjonalizacji przedsiębiorstw wysokich technologii.

C3 : Określenie wpływu innowacyjności na intensywność internacjonalizacji przedsiębiorstw wysokich technologii.

C4: Określenie wpływu funkcjonowania w sieciach na intensywność internacjonalizacji przedsiębiorstw wysokich technologii.

C5: Określenie strategii i instrumentów internacjonalizacji badanych przedsiębiorstw z branż *high-tech*.

Następnie, na podstawie analizy literatury przedmiotu podejść sformułowano sześć hipotez badawczych:

H1: *Wielkość przedsiębiorstwa jest skorelowana dodatnio z intensywnością jego internacjonalizacji.*

H2: *Działalność w sieciach (formalnych i nieformalnych) przyczynia się do intensyfikacji procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw funkcjonujących w branżach wysokich technologii.*

H3: *Innowacyjność przedsiębiorstwa przyczynia się do intensyfikacji procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw funkcjonujących w branżach wysokich technologii.*

H4: *Tempo internacjonalizacji (przynależność do grupy przedsiębiorstw born globals) przyczynia się do intensyfikacji procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw funkcjonujących w branżach wysokich technologii.*

H5: *Wzrost nakładów na działalności B+R przyczynia się do intensyfikacji procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw funkcjonujących w branżach wysokich technologii.*

H6: *Pomiędzy przedsiębiorstwami high-tech z udziałem kapitału zagranicznego, a tymi posiadającymi tylko polski kapitał, nie ma różnicy w intensywności procesu internacjonalizacji.*

Jak już wspomniałam, na świecie przeprowadzono wiele badań dotyczących różnych aspektów funkcjonowania przedsiębiorstw działających w branżach wysokich technologii oraz przedsiębiorstw *born globals* (wśród których znajdziemy liczne firmy *high-tech*).

Natomiast w Polsce badania na temat internacjonalizacji *high-tech* były również prowadzone, jednak są mniej liczne oraz skupiają się na innych aspektach ich umiędzynarodowienia.

Pomimo iż niniejsze badanie stanowi jedynie niewielki wkład do ogromnego już dorobku, to jednak za jego przeprowadzeniem przemawiały następujące przesłanki:

- gospodarka polska jest gospodarką transformowaną, w której sektor MSP zaczął rozwijać się 25 lat temu,
- Polska przystąpiła do UE i Jednolitego Rynku Europejskiego (JRE) dopiero w 2004 roku, a zatem szanse na przyspieszoną internacjonalizację przedsiębiorstw pojawiły się później niż w innych krajach,
- w Polsce funkcjonuje mniej innowacyjnych przedsiębiorstw, w szczególności MSP niż w krajach "starej" UE (UE - 15),
- współpraca polskich przedsiębiorstw w ramach sieci (formalnych i nieformalnych) jest słabiej rozwinięta w porównaniu do wielu państw "starej" UE (UE-15).

Stąd też wyniki badań przeprowadzonych mogą pozwolić na określenie nowych, odmiennych niż obserwowane w innych krajach prawidłowości. Z kolei w odniesieniu do badań przeprowadzonych w Polsce, mogą przyczynić się do uzupełnienia istniejącej luki badawczej.

Przedsiębiorstwa do badania pozyskano ze źródeł ogólnodostępnych baz adresowych oraz baz własnych firmy badawczej. Jako kryteria kwalifikacji przedsiębiorstw do badania było spełnienie przez nie wszystkich poniższych warunków:

1. Prowadzenie działalności międzynarodowej (co najmniej działalności eksportowej)².
2. Przynależność do jednej z klas działalności (PKD) tj. „high-tech” lub „medium-high-tech”.
3. Konieczność spełnienia przez przedsiębiorstwo minimum jednego z trzech poniższych kryteriów:
  - uzyskania patentów lub podpisania umów licencyjnych w dziedzinach uznanych za *high-tech*,
  - zatrudniania wysoko kwalifikowanego personelu po względem naukowo-technicznym,
  - prowadzenia badań przemysłowych lub prac rozwojowych oraz działań przygotowujących wyniki tych badań lub prac do wdrożenia w gospodarce.

Podstawę do losowania stanowiły ogólnodostępne bazy adresowe przedsiębiorstw. Ostatecznie badanie przeprowadzone zostało na próbie losowej 263 z branż wysokich i średnio wysokich technologii przedsiębiorstw działających na terytorium Polski. Badanie zostało przeprowadzone w terminie od 02 września do 21 listopada 2015 roku. Przedsiębiorstwa przebadano za pomocą kwestionariusza ankiety przy wykorzystaniu wywiadów CATI (*Computer Assisted Telephone Interviewing*).

Respondentami badania byli na ogół pracownicy przedsiębiorstw zajmujący stanowiska menedżerskie. W niedużej części przypadków dopuszczono przeprowadzenie wywiadu z pracownikami, którzy nie zajmowali kierowniczych stanowisk, lecz byli wyznaczeni do udzielenia wywiadu przez menedżerów jako osoby posiadające odpowiednią wiedzę na temat działalności B+R oraz działalności międzynarodowej przedsiębiorstwa.

Obliczenia z wykorzystaniem uzyskanych wyników badania zostały wykonane przy użyciu programu Statistica® PL v. 10. W badaniu, poziom statystycznej istotności (*alpha* lub α) do

---

² W literaturze przedmiotu oraz licznych badaniach za przedsiębiorstwa umiędzynarodowione uznaje się również importerów. Ponieważ, przy obecnym poziomie rozwoju powiązań międzynarodowych, przyjmując import jako kryterium umiędzynarodowienia, niemal każde przedsiębiorstwo można by uznać za zinternacjonalizowane (różniły by się w zasadzie tylko stopniem internacjonalizacji). Dlatego też w badaniu za kryterium umiędzynarodowienia przyjęto eksport.

testowania hipotez został ustalony na poziomie $\alpha = 0,05$, a jako poziom dopuszczalny nieodrzućenia hipotezy zerowej przyjęto poziom $p < 0,1$.

Na podstawie uzyskanych statystyk poziom p został podwojony, by uzyskać istotny poziom α [Creswell, 2014, s. 169]. Szeroko rozumiana interpretacja poziomu p zakłada, że:

- $p < 0,05$ – oznacza silne odrzucenie hipotezy zerowej,
- $0,05 < p < 0,1$ – oznacza słabe odrzucenie hipotezy zerowej,
- $p > 0,1$ – oznacza brak odrzucenia hipotezy zerowej.

Do weryfikacji postawionych hipotez badawczych wykorzystano następujące statystyki:

- χ^2 Pearsona, która została wykorzystana do badania statystycznej istotności relacji dwuwymiarowych między zmiennymi o charakterze jakościowym nierangowalnym i rangowalnym,
- współczynnik kontyngencji V -Cramera, który wykorzystano do badania statystycznej siły relacji między zmiennymi jakościowymi dla przypadków, gdy relacje okazały się istotne; wybór tej statystyki wynika z rodzaju danych, które narzuciły konieczność stosowania statystyk nieparametrycznych,
- współczynnik korelacji rang R -Spermana dla badania siły i kierunku relacji między zmiennymi jakościowymi rangowalnymi.

Podsumowanie wyników badań

Najważniejszym ograniczeniem badawczym był brak reprezentatywności próby, dlatego też wyniki badań nie mogą być uogólnione na inne przedsiębiorstwa HT i MHT w Polsce. Mimo to, próbę badawczą można uznać, jak na warunki polskie, za dużą. Podkreślić należy również fakt, że badania zostały przeprowadzone na terytorium całego kraju i obejmują one wszystkie branże tzn. firmy z każdej branży są obecne w próbie badawczej.

Ponadto, należy podkreślić fakt, iż koncepcja niniejszych badań wpisuje się w teorię szybkiej internacjonalizacji (*born global*), a także internacjonalizacji przedsiębiorstw innowacyjnych oraz internacjonalizacji B+R. Uzyskane wyniki są na ogół zgodne z literaturą przedmiotu oraz wynikami innych badań.

Co więcej, wyniki przeprowadzonych badań pozwalają wskazać na pewną specyfikę ścieżki internacjonalizacji przedsiębiorstw działających w sektorach HT i MHT. Większość

analizowanych korelacji jest istotna statystycznie i na ogół są to korelacje o umiarkowanej sile. W analizowanej próbie badawczej mamy do czynienia z nadreprezentacją przedsiębiorstw dużych i średnich w porównaniu do całej populacji przedsiębiorstw w Polsce. 90% przedsiębiorstw zostało założonych do roku 2004, stąd też można jej uznać za przedsiębiorstwa doświadczone w prowadzeniu działalności gospodarczej. W badanej populacji dominują firmy z kapitałem krajowym (75% firm jest w całości kontrolowana przez kapitał krajowy). Wśród form umiędzynarodowienia działalności dominuje eksport. Jednak 30% badanych firm posiada filię/oddział lub też jest filią/oddziałem zagraniczną.

Średnia wartość indeksu internacjonalizacji TNI dla całej próby badawczej ($N = 263$) wynosi 20,6, mediana 13,33, a odchylenie standardowe jest równe 19,48. Oznacza to, że średnio, że w skali od 0 do 100, stopień internacjonalizacji badanych przedsiębiorstw jest niski, czyli zdecydowana większość przedsiębiorstw w próbie jest słabo umiędzynarodowiona.

Głównym kierunkiem ekspansji są kraje europejskie, a ponad 44% badanych przedsiębiorstw należy do grupy *born global*. Aż 80% badanych przedsiębiorstw nie kooperuje w żadnej sieci, stąd też ich usieciowienie należy uznać za zdecydowanie niskie.

Wyniki badań pozwalają na sformułowanie przedstawionych niżej wniosków uogólniających.

1. Istnieje statystycznie istotna zależność między udziałem wszystkich działań międzynarodowych w przychodach przedsiębiorstw, a ich funkcjonowaniem w sieciach ($\chi^2 = 112,1423$, $df = 72$, $p = 0,00173$, R -Spearmana = 0,2387812, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,4661867).
2. Istnieje statystycznie istotna zależność o umiarkowanej sile między wielkością firmy, a liczbą obsługiwanych rynków ($\chi^2 = 47,30637$, $df = 12$, $p = 0,00000$, współczynnik V-Cramera = 0,2467455).
3. Istnieje również statystycznie istotna zależność o umiarkowanej sile między liczbą obsługiwanych przez firmę rynków a kooperacją firmy w sieci ($\chi^2 = 15,00224$, $df = 8$, $p = 0,05912$, R -Spearmana = -0,2218823, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,1701818).
4. Wykorzystywanie przez firmę nanotechnologii wpływa na liczbę obsługiwanych rynków ($\chi^2 = 47,98341$, $df = 35$, $p = 0,07065$, R -Spearmana = 0,0095582, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,430423).
5. Wykorzystywanie przez firmę biotechnologii wpływa na liczbę obsługiwanych rynków ($\chi^2 = 48,83350$, $df = 35$, $p = 0,06026$, R -Spearmana = 0,1670362, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,4342192).

6. Wykazano istotną statystycznie zależność o umiarkowanej sile między posiadaniem przez przedsiębiorstwo zaplanowanej strategii umiędzynarodowienia a liczbą rynków, na których działa ($\chi^2 = 108,1865$, $df = 70$, $p = 0,00232$, R -Spearmana = 0,2643487, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,2995960).
7. Istnieje statystycznie istotna zależność o umiarkowanej sile między udziałem własności zagranicznej w aktywach przedsiębiorstwa, a szybkością jego umiędzynarodowienia ($\chi^2 = 17,79680$, $df = 3$, $p = 0,00048$, R -Spearmana = -0,233043, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,2621326).
8. Istnieje statystycznie istotna zależność o umiarkowanej sile między wiekiem badanych przedsiębiorstw a tempem internacjonalizacji ($\chi^2 = 49,41575$, $df = 3$, $p = 0,00000$, R -Spearmana = -0,412095, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,4368002).
9. Zgodnie z literaturą przedmiotu, wzorzec internacjonalizacji przedsiębiorstw *born global* jest odmienny niż przedsiębiorstw, których umiędzynarodowienie przebiega w tradycyjny sposób, czyli pierwsza zagraniczna ekspansja ma miejsce później niż w ciągu pierwszych trzech lat od powstania. Analiza wykazała, że różnica między tymi średnimi wartościami TNI dla obu rozważanych grup jest statystycznie istotna ($p = 0,0000$).
10. Analiza wykazała, że istnieje istotna statystycznie zależność o umiarkowanej sile między indeksem TNI a wielkością firmy ($\chi^2 = 25,948$, $df = 6$, $p = 0,00023$, R -Spearmana = 0,254, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,224).
11. Istnieje istotna statystycznie zależność o dużej sile między pochodzeniem kapitału a indeksem stopnia internacjonalizacji TNI ($\chi^2 = 182,84$, $df = 6$, $p = 0,0000$, R -Spearmana = 0,753, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,594).
12. Potwierdzona została również statystycznie istotna zależność między posiadaniem przez firmę własnej komórki B+R a zakresem internacjonalizacji (R -Spearmana = 0,1519755, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,1590523).
13. Wykazano również, że istnieje istotna statystycznie zależność między zakresem wprowadzanych przez firmę innowacji a udziałem pracowników naukowo-badawczych (R -Spearmana = 0,1420303, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,1412926) i naukowo-technicznych (R -Spearmana = 0,1445749, współczynnik kontyngencji V-Cramera = 0,1345578).
14. Analiza korelacji między indeksem TNI a zakresem innowacyjności pokazuje, że jest to zależność istotna statystycznie o umiarkowanej sile ($\chi^2 = 25,1800$, $df = 6$, p

= 0,00032, *R-Spearmana* = 0,2902776, współczynnik kontyngencji *V-Cramera* = 0,2534456).

15. Analiza korelacji między strategią internacjonalizacji B+R a zakresem wprowadzanych innowacji pokazuje, że występuje tu statystycznie istotna zależność o umiarkowanej sile ($\chi^2 = 34,676$, $df = 12$, $p = 0,00021$, *R-Spearmana* = 0,307, współczynnik kontyngencji *V-Cramera* = 0,241).
16. Analiza korelacji między strategią internacjonalizacji B+R a posiadaniem przez firmę własnej komórki B+R pokazuje, że występuje tu statystycznie istotna zależność o umiarkowanej sile ($\chi^2 = 19,318$, $df = 4$, $p = 0,00068$, *R-Spearmana* = 0,180, współczynnik kontyngencji *V-Cramera* = 0,271).
17. Potwierdzona została również istotna statystycznie zależność między strategią internacjonalizacji B+R a liczbą rynków, na których działa firma ($\chi^2 = 169,39$, $df = 140$, $p = 0,04587$, *R-Spearmana* = 0,414, współczynnik kontyngencji *V-Cramera* = 0,404).

Na podstawie wyników badań i analizy statystycznej przyjęte hipotezy zweryfikowano w sposób przedstawiony poniżej.

H₁: *Wielkość przedsiębiorstwa jest skorelowana dodatnio z intensywnością jego internacjonalizacji – POTWIERDZONO*

H₂: *Działalność w sieciach (formalnych i nieformalnych) przyczynia się do intensyfikacji procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw funkcjonujących w branżach wysokich technologii – POTWIERDZONO*

H₃: *Innowacyjność przedsiębiorstwa przyczynia się do intensyfikacji procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw funkcjonujących w branżach wysokich technologii – POTWIERDZONO*

H₄: *Tempo internacjonalizacji (przynależność do grupy przedsiębiorstw born global) przyczynia się do intensyfikacji procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw funkcjonujących w branżach wysokich technologii – POTWIERDZONO*

H₅: *Prowadzenie działalności B+R przyczynia się do intensyfikacji procesu umiędzynarodowienia przedsiębiorstw funkcjonujących w branżach wysokich technologii – POTWIERDZONO*

H₆: *Między przedsiębiorstwami high-tech z udziałem kapitału zagranicznego, a tymi posiadającymi tylko polski kapitał, nie ma różnicy w przebiegu procesu internacjonalizacji – ODRZUCONO*

W zakończeniu monografii dokonałam podsumowania i wskazałam na dalsze kierunki badań. Przegląd badań umiędzynarodowienia przedsiębiorstw *high-tech* pozwala wskazać kilka głównych kierunków:

1. Badania wczesnej i szybkiej internacjonalizacji przedsiębiorstw *high-tech*, które należą na ogół do grupy firm *born globals* lub *international new ventures*.
2. Badania związków między internacjonalizacją a innowacyjnością.
3. Badania związków między internacjonalizacją a usieciowieniem.
4. Badania związków między zdolnością technologiczną a strategiami internacjonalizacji.
5. Badania dotyczące internacjonalizacji B+R.

Moje przyszłe badania prawdopodobnie będą podążać w różnych kierunkach wskazanych powyżej. Jednak z uwagi na trudności związane z klasyfikowaniem przedsiębiorstw jako *high-tech* spróbuję skupić się na węższej grupie firm np. technologicznych start-upach, przedsiębiorstwach działających w ramach klastrów lub w wyselekcjonowanych branżach (np. w obrębie ultra wysokich technologii).

5. Osiągnięcia w zakresie opieki naukowej i kształcenia młodej kadry

5.1. Promotor w przewodach doktorskich zakończonych nadaniem stopnia doktora

Po uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego byłam promotorem trzech prac doktorskich przeprowadzonych na Wydziale Zarządzania i Ekonomii Politechniki Gdańskiej:

- 1) Iwona Rakowska, *Wpływ 5 Programu Ramowego Unii Europejskiej na innowacyjność uczestniczących w nim firm sektora MSP*, Wydział Zarządzania i Ekonomii PG, 2009 (dyscyplina: ekonomia), 01.07.2009.
- 2) Adam Marszk, *Rynki akcji a wzrost i rozwój w krajach słabo rozwiniętych. Przypadek państw BRIC*, Wydział Zarządzania i Ekonomii PG, 2014 (dyscyplina: ekonomia), 24.04. 2014.
- 3) Kacper Stachowski, *Rola związków zawodowych na rynku pracy w Polsce*, Wydział Zarządzania i Ekonomii PG, 2015 (dyscyplina: ekonomia), 22.06.2015.

- 4) Inna Suchkova, *Internacjonalizacja przedsiębiorstw na obszarze Euroazjatyckiej Unii Gospodarczej na przykładzie Kazachstanu*, przewód doktorski otwarty 22.12.2016, promotor.

5.2. Recenzent w przewodach doktorskich

W latach 2005 – 2015 byłam recenzentem dziewięciu rozpraw doktorskich, z czego dwóch na Politechnice Gdańskiej, dwóch na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie, dwóch na Uniwersytecie Ekonomicznym w Poznaniu, jednej na Politechnice Poznańskiej, jednej w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie oraz jednej na Wydziale Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie. Szczegóły dotyczące recenzji przedstawiam poniżej:

- 1) Magdalena Popowska, *Internacjonalizacja poprzez eksport w sektorach MSP w Polsce i we Francji – analiza porównawcza*, Politechnika Gdańska, Wydział Zarządzania i Ekonomii, promotor: prof. zw. dr hab. Piotr Dominiak, 02.02. 2005.
- 2) Rafał Morawczyński, *Bariery rozwoju eksportu małych i średnich przedsiębiorstw w województwie małopolskim*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych, promotor: dr hab. Jan Targalski, prof. nadzw. UEK, 14.02.2005.
- 3) Magdalena Olczyk, *Konkurencyjność polskiego eksportu artykułów przemysłowych na wybranych rynkach unijnych*, Politechnika Gdańska, Wydział Zarządzania i Ekonomii, promotor: prof. zw. dr hab. Piotr Dominiak, 08.11. 2006.
- 4) Małgorzata Rembiasz, *Strategie internacjonalizacji małych i średnich przedsiębiorstw w sektorze meblarskim*, Politechnika Poznańska, Wydział Inżynierii Zarządzania, promotor: prof. dr hab. Teresa Łuczka, 29.06.2009.
- 5) Tomasz Więclaw, *Determinanty rozwoju światowego rynku ropy naftowej*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Zarządzania, promotor: prof. zw. dr hab. Marek Rekowski, 29.06. 2009.
- 6) Bartosz Gózdź, *Rozwój przedsiębiorczości w warunkach jednolitego rynku europejskiego na przykładzie prywatnej służby zdrowia*, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Wydział Gospodarki Międzynarodowej, promotor: prof. dr hab. Aleksandra Gawel, 23.09.2013.
- 7) Urszula Tomczyk, *Kapitał intelektualny podmiotów gospodarczych a konkurencyjność regionów*, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Ekonomicznych, promotor: dr hab. Małgorzata Juchniewicz, prof. nadzw. UWM, 19.11. 2014.

- 8) Magdalena Belniak, *Czynniki procesu internacjonalizacji przedsiębiorstw na przykładzie województwa małopolskiego*, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Wydział Ekonomii i Stosunków Międzynarodowych, promotor: dr hab. Krzysztof Wach, prof. nadzw. UEK, 20.03.2015.
- 9) Krystian Barłożewski, *Wpływ internacjonalizacji na efektywność finansową polskich przedsiębiorstw*, Szkoła Główna Handlowa, Kolegium Zarządzania i Finansów, Warszawa, promotor: dr hab. Mirosław Jarosiński, prof. SGH, promotor pomocniczy: dr Wioletta Mierzejewska, SGH, 04.12.2015.

5.3. Udział w postępowaniach habilitacyjnych

Byłam członkiem Komisji w postępowaniu habilitacyjnym dr Barbary Siuty-Tokarskiej w dziedzinie nauk ekonomicznych w dyscyplinie nauki o zarządzaniu. Posiedzenie Komisji odbyło się na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie w dniu 05.05. 2015 roku.

5.4. Recenzent wydawniczy monografii w przewodzie o nadanie tytułu profesora

Byłam recenzentem wydawniczym monografii stanowiącej podstawę do ubiegania się o tytuł naukowy profesora nauk ekonomicznych:

Gaweł, A. (2013). *Proces przedsiębiorczy. Tworzenie nowych przedsiębiorstw*, Difin, Warszawa.

5.5. Przeprowadzone lub prowadzone wykłady i seminaria naukowe:

Prowadziłam i prowadzę zajęcia na studiach stacjonarnych, niestacjonarnych w języku polskim i angielskim z następujących przedmiotów:

Lp.	Przedmiot	Kurs
1.	European Economic Integration	Analityka gospodarcza (studia w j. angielskim) II stopnia stacjonarne
2.	Internationalization of Firms	Analityka gospodarcza (studia w j. angielskim) II stopnia stacjonarne
3.	Internationalization of SMEs in Contemporary Economy	Specjalność: Small business economics and management, II stopnia, stacjonarne
1.	Analiza makroekonomiczna i sektorowa	Analityka gospodarcza II

		stopnia, stacjonarne i niestacjonarne
1.	Makroekonomia	Zarządzanie II stopnia (SS i SN), Europeistyka I stopnia (SS)
2.	Międzynarodowe stosunki gospodarcze	Zarządzanie II stopnia (SS i SN), Europeistyka I stopnia (SS)
3.	Integracja gospodarcza w Europie	Zarządzanie II stopnia (SS i SN), Europeistyka I stopnia, SS
4.	Internacjonalizacja małych i średnich przedsiębiorstw	Europeistyka II stopnia, SS

Prowadziłam również wykłady w ramach Erasmus (dotyczące różnych aspektów internacjonalizacji przedsiębiorstw).

UCZESNICTWO W PROGRAMIE ERASMUS:

- 1) **PORTUGLIA** – Instituto Politécnico de Viana do Castelo (Polytechnic Institute of Viana do Castelo) – marzec 2013 (Individual Work Programme for Staff training mobility).
- 2) **TURCJA - Yasar University w Izmirze** (Individual Work Programme for Staff training mobility) – kwiecień 2011.
- 3) **PORTUGALIA-** marzec 2011, Politechnica de Setubal, (Individual Work Programme for Staff training mobility).

6. Recenzent wydawniczy monografii, podręczników i zeszytów naukowych

6.1. Recenzje artykułów w czasopismach i zeszytach naukowych:

1. „Problemy Zarządzania”, Wydział Zarządzania Uniwersytet Warszawski.
2. „Przedsiębiorczość i Zarządzanie”, Uniwersytet Łódzki.
3. “Entrepreneurial Business and Economic Review”, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków.
4. „Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych”, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin.
5. „Horyzonty Polityki”, Akademia Ignatianum, Kraków.
6. „Horyzonty Wychowania”, Akademia Ignatianum, Kraków.
7. „Przedsiębiorczość – Edukacja”, Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie.

8. „Studia Ekonomiczne” - Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach.
9. „*Studia Oeconomica Posnaniensia*” (SOEP), Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.
10. „Economics and Business Review”, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu.

6.2. Recenzent wydawniczy monografii:

1. Wach, K., Stanek, P. (2016). *Macro-, Meso-, and Microeconomic Dimension of Europeization*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
2. Olczyk, M. (red.), (2015). *Wybrane aspekty mezo i mikrokonkurencyjności*, Wydział Zarządzania i Ekonomii PG, Gdańsk.
3. Postuła A., Majczyk J., Darecki M., (2015). *Przedsiębiorczość. Jednostka, organizacja, kontekst*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
4. Gawel, A. (2013). *Proces przedsiębiorczy: tworzenie nowych przedsiębiorstw*. Difin.
5. Zientara, P. (2012). *Międzynarodowe migracje o charakterze ekonomicznym: przyczyny, mechanizmy, konsekwencje*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
6. Surdej, A., Wach, K. (2010). *Succession Choices in Family Business. The Case of Poland*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
7. Surdej, A., Wach, K. (2010). *Przedsiębiorstwa rodzinne wobec wyzwań sukcesji*, Difin, Warszawa.
8. Surdej, A., Wach, K. (red.), (2010). *Exploring the Dynamics of Entrepreneurship*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
9. Zientara, P., (2009), *Związki zawodowe w największych gospodarkach Europy a przemiany strukturalne i ewolucja modelu społeczno-ekonomicznego*, Pomorskie Wydawnictwo Naukowo-Techniczne PWNT, Gdańsk.
10. Łuczka, T. (red.), (2005) *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Szkice o współczesnej przedsiębiorczości*, Politechnika Poznańska, Poznań.

Bibliografia

- Acs, Z., Audretsch, D., Lehmann, E. (2013). *The Knowledge Spillover Theory of Entrepreneurship*, „Small Business Economics”, nr 41 (4).
- Aghion, P., Howitt, A. (1992). *A Model of Growth through Creative Destruction*, „Econometrica”, 60.
- Cassiman, B., & Martinez-Ros, E. (2007). *Product innovation and exports. Evidence from Spanish Manufacturing*, IESE Business School.
- Cassiman, B., Golovko, E., Martínez-Ros E. (2010). *Innovation, Exports and Productivity*, „International Journal of Industrial Organization”, nr 28(4).
- Coviello, N. (2015). *Re-thinkink Research on Born Globals*, „Journal of International Business Studies”, nr 46(1).
- Daszkiewicz, N., Wach, K. (2013) *Małe i średnie przedsiębiorstwa na rynkach międzynarodowych*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.
- Dominiak, P. (2005). *Sektor MSP we współczesnej gospodarce*, WN PWN, Warszawa.
- Duliniec, E. (2011). *Koncepcje przedsiębiorstw wczesnie umiędzynarodowionych. Rozważania terminologiczne*, „Gospodarka Narodowa”, nr 1–2.
- Gabrielsson, M., Kirpalani, V.H.M., Dimitratos, P., Solberg, C.A., Zucchella, A. (2008). *Born Globals: Propositions to Help Advance the Theory*, „International Business Review”, nr 17(4).
- Gassmann O., von Zedtwitz M., (1999). *New Concepts and Trends in International R&D Organization*, „Research Policy”, nr 28.
- Gerybadze, A., Reger, G. (1999). *Globalization of R&D: Recent Changes in the Management of Innovation in Transnational Corporations*, „Research policy”, nr 28(2).
- Gorynia, M. (1988). *Teoria handlu międzynarodowego a zagadnienie internacjonalizacji przedsiębiorstwa*, „Ekonomista”, nr 5.
- Gorynia M., Jankowska B. (2007). *Teorie internacjonalizacji*, „Gospodarka Narodowa”, nr 10.
- Jarosiński, M. (2013). *Procesy i modele internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa.
- Observatory of European SMEs 2002 – High-Tech SMEs in Europe* (2004), European Commission, Brussels.
- OECD (1995). *Classification of High-Technology Products and Industries*, DSTI/EAS/IND/STP(95)1, OECD, Paris.
- Poznańska, K., Kraj, M. (2015). *Badania i rozwój w korporacjach transnarodowych*, WN PWN, Warszawa.
- Przybylska, K. (2013). *Born global: nowa generacja małych przedsiębiorstw*, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków.

- Ratajczak-Mrozek, M. (2011). *Specyfika przedsiębiorstw zaawansowanych technologii (high-tech)*, „Przegląd Organizacji”, nr 2.
- Rennie, M. (1993). *Born global*, „McKinsey Quarterly”, nr 4.
- Skala, A. (2014). *Nowa metoda identyfikacji przedsiębiorstw wysokiej technologii na przykładzie Warszawy*, „Modern Management Review”, vol. 19, nr 21(2).
- Szymura-Tyc, M. (2015). *Internacjonalizacja, innowacyjność i usieciwienie przedsiębiorstw. Podejście holistyczne*, Difin, Warszawa.
- Wach, K. (2012). *Europeizacja małych i średnich przedsiębiorstw: rozwój przez umiędzynarodowienie*, WN PWN, Warszawa.
- Witek-Hajduk, M.K. (2010). *Strategie internacjonalizacji polskich przedsiębiorstw w warunkach akcesji Polski do Unii Europejskiej*, SGH, Warszawa.
- Wojnicka, E., Klimczak, P., Wojnicka, M., Dąbkowski, J. (2006). *Perspektywy rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw wysokich technologii w Polsce do 2020 roku*, PARP, Warszawa.
- Zahra, S.A., Ireland, R.D., Hitt, M.A. (2000). *International Expansion by New Venture Firms: International Diversity, Mode of Market Entry, Technological Learning, and Performance*, „Academy of Management Journal”, nr 43(5).
- Zander, I., McDougall-Covin, P., Rose, E. (2015). *Born Globals and International Business: Evolution of a Field Research*, „Journal of International Business Studies”, nr 46.
- Zedtwitz, M., von, Gassmann, O. (2002). *Market versus Technology Drive in R&D Internationalization: Four Different Patterns of Managing Research and Development*, „Research Policy”, nr 31.